

Voor wie loop jij hier?

Rinus van Warven doceert ethiek en cultuurfilosofie aan diverse opleidingen. Hij werkt als redacteur, schrijver en programmamaker voor diverse media. Hij houdt lezingen en coacht mensen en organisaties op weg naar volwassenheid.

Een rabbijn wandelt 's avonds in een luxe buitenwijk. Hij treft daar een bewaker. "Voor wie loop jij hier?" vraagt hij. De bewaker vertelt hem dat hij is ingehuurd door de eigenaar van nummer 33. De rabbijn bedankt de man en wil verder lopen. "Maar", vraagt de bewaker aan de rabbijn, "voor wie loop jij hier eigenlijk?" Na een lange stilte vraagt de rabbijn of de man niet bij hem in dienst wil komen. "Waarom?" vraagt de bewaker. "Om mij elke dag aan die vraag te herinneren."

Het gaat in de ethiek slechts om twee Latijnse woordjes: *cui bono*. Vertaald in het Nederlands: *aan wie komt het ten goede?* Je kunt de vraag op een zakelijke manier stellen. En dan luidt hij als volgt: *wiens belang dien je?* Of op de spirituele manier zoals in het verhaal van de rabbijn en de wachter: *voor wie loop jij hier?* Wie zich met ethiek bezig wil houden hoeft slechts enkele vragen te leren stellen. Wat is de consequentie van onze daden, gedachten en handelingen? Wie bewijs ik nu eigenlijk een dienst met wat ik doe? Aan wie komt mijn handelen ten goede? Maar ook: aan wie komt het ten kwade? Wie lijdt er schade onder wat ik doe?

Gaan geld en ethiek wel samen? Gaan geld en dienstverlening wel samen? Dat hangt er helemaal vanaf wat je wil bereiken. Het doet er niet toe wat er gebeurt, het doet er niet toe wat het is. Het enige wat er toe doet is hoe jij er mee omgaat. Geld is niet smerig, het wordt smerig in de handen van mensen die het onttrekken aan de noden van anderen. Macht is niet vies, macht wordt vies als het gebruikt wordt om anderen uit te buiten. Het is niet het mes dat de koe doodt, maar de hand van de slachter. Zo is het niet de lucifer die het gas aansteekt onder de pan, maar de hand van de kok. De lucifer en de hand van de kok gaan uitstekend samen om een prachtige maaltijd te bereiden. De lucifer doet het ook goed in de hand van de pyroomaan. Maar meestal gaat deze combinatie ten koste van het gebouw waar de lucifer in terecht komt. Er is een sympathieke bank die adverteert met een filmpje waarin wordt uitgelegd dat geld verwoest en geld beschermt. Niets is minder

waar. Geld doet helemaal niets. Wij verwoesten, wij beschermen. En we gebruiken daar geld voor.

GELOVEN

We leven in een wereld waarin mensen de prijs van alles kennen, maar de waarde van niets. Roy Disney, de neef van Walt, zei dat het niet moeilijk is een beslissing te nemen als je weet wat je waarden zijn. We hebben de financiële crisis te danken aan het feit dat er nooit gedacht is over de vraag welke waarden aan onze beslissingen ten grondslag liggen. En daarmee is de financiële crisis ten diepste een geloofscrisis. In de kerk wordt in het begin van de viering een credo uitgesproken. In dat credo, afkomstig van het Latijnse woord *credere* dat vertrouwen betekent, wordt verwoord wat men gelooft. In zo'n credo laat je zien waar je voor staat, wat je waarden zijn, waar je voor loopt... Het woord krediet is afkomstig van hetzelfde woord *credere*. "Ik geef je krediet" wil zeggen dat je de ander vertrouwt. De ander vertrouwen vergt reukenschap over en weer. Je vertelt elkaar waar je staat, wat je waarden zijn, wat de richting is die je op wil met je bedrijf, je organisatie, je samenleving en... je eigen levenspad.

Dus hoe ziet de kredietcrisis eruit? Cheshire Kat geeft het antwoord aan Alice, het meisje in Wonderland. Zij stelde de belangrijkste levensvraag aan de kat: wil jij me alsjeblieft vertellen welke kant ik op moet? Dat hangt er vanaf waar jij naar toe wil, zei de kat. Dat kan mij niets schelen, zei Alice. Dan doet het er ook niet toe waar je naar toe gaat, zei de kat. Wij hebben ons niet afgevraagd waar we naar toe wilden met ons financiële systeem. Dat laten we aan de markt over, zou luidde te vaak het antwoord. Als het ons er niet toe doet welke kant we op willen, doet het er ook niet toe welke kant het op gaat. Op God en de markt vertrouwen wij. Alle anderen moeten eerst hun paspoort en hun geloofsbrieven laten zien.

DOMEINEN

Als we niet weten welke kant het op zou moeten met onze organisatie, ons bedrijf, onze samenleving en ons innerlijke leven, dan staan we ook toe dat ze tegen elkaar uitgespeeld worden. Geloven doe je in de kerk, niet in het zakenleven. Daar worden geloof en vertrouwen als naïef gezien. Dus reserveren we ethiek en de religie voor onze privé-wereld. In het zakenleven hoeven we kennelijk niet ethisch te zijn, want... daar gelden andere wetten, andere spelregels. Zo creëren we de wereld van de zondag en de maandag, van de realiteit en het visioen, van het mannelijke en het vrouwelijke, van het huis en

de zaak, van het privé-domein en de publieke sector. En al die terreinen hebben niets meer met elkaar te maken. En we kunnen daarin niet vreemdgaan, want we voelen ons overal thuis. Een ethische levenshouding maakt echter geen onderscheid tussen de wereld van de zondag en de maandag. Wie op zondag in de kerk zit, belazert de kluit op maandag niet. En we hebben recht op een vertrouwende levenshouding in het zaken doen. Zoals anderen van mij mogen verwachten dat ik laat zien waar ik voor sta, waar ik voor loop, welke keuzes ik maak, mag ik dat ook van anderen verwachten. We mogen van bancaire en andere dienstverlenende instellingen verwachten dat ze laten zien waar ze voor staan.

DHARMA

Er valt veel af te dingen op het oosterse denken. Ook het oosten heeft niet vooraan gestaan toen de ethiek werd uitgedeeld. Maar men trapt daar minder in de val van het scheidende denken. Zo kent men in het oosten geen apart woord voor ethiek, religie of

// De winst van de crisis is dat de financiële dienstverlening volwassen wordt //

filosofie. Voor al deze betekenissen wordt het woord *dharma* gebruikt, wat ook nog eens verwijst naar je eigen levenspad, naar je persoonlijke bestemming. Je levenspad en je ethiek zijn één. Wij hebben van ethiek het spel tussen goed en kwaad gemaakt. In de oorspronkelijke betekenis verwijst het Griekse woord *ethos* naar de weide waarin de dieren grazen (1), waarin ze hun gewoonten leefden (2), hun eigen aard en wezen hadden (3) en hun eigenheid vormgaven in hun levenshouding (4).

Hoe het woord *dharma* zich het best laat duiden vertelt het volgende verhaal. Een timmerman heeft 40 jaar voor zijn baas gewerkt. Hij voelt zich oud en wil onderhand met pensioen gaan. Hij stapt naar zijn werkgever om te overleggen wat het moment zou zijn waarop hij zijn gereedschap aan de wilgen kan hangen. Maar dan vraagt zijn baas of hij nog één huis wil bouwen. Dan mag hij gaan. Na wat gesputter besluit de man het te doen. Maar terwijl hij aan het werk is, merkt hij dat hij er met zijn kop en zijn handen niet bij is. De drempels liggen niet voor

honderd procent perfect, de deurkrukken hangen net niet helemaal recht en ook de kozijnen zitten er niet zo in als hij van zichzelf gewend is. Hij besluit om het zo te laten. De nieuwe eigenaar zal het toch wel niet zien. Hij gaat naar zijn baas om te zeggen dat de klus geklaard is. Dan bedankt de baas hem, hij geeft de man de sleutel terug met de woorden: “Als dank voor wat je al die jaren voor me hebt betekend, overhandig ik je nu de sleutel van je nieuwe woning.”

PASSIE

De moraal van het verhaal: bouw je huis, je wereld, je leven op een dusdanige manier dat je er zelf in wil wonen. Ik ben onder de indruk van dit verhaal. Het verhaal wil ons duidelijk maken dat we allemaal in ons leven wel eens dingen moeten doen die we eigenlijk niet zouden willen of niet zouden moeten doen. Eén van mijn beste vrienden die in de financiële wereld werkt, belde me in november voor een gesprek. Of ik hem kon helpen om zijn passie te verklanken. Hij vertelde me dat hij de afgelopen jaren het gevoel heeft dat hij wel eens producten heeft verkocht waar hij zelf niet voor 100 procent achter kon staan. En dat hij daarom ook het gevoel had dat het contact met de cliënten van de bank niet meer zo gemakkelijk verliep als het ooit was. En het ergste: veel van zijn collega's bij de bank zag hij lijden aan futloosheid, ze raakten hun passie kwijt. Het was niet moeilijk deze vriend te helpen. Toen ik hem vroeg wat hij verlangde van het leven gaf hij zelf het antwoord. “Ik wil er weer in geloven wat ik doe. Ik wil geïnspireerd worden zijn om onze klanten producten te verkopen waar ik achter sta. En ik wil op een manier met klanten in contact zijn die inspirerend is voor mezelf en anderen.” Over dienstverlening gesproken. Het is niet de vraag of geld, dienstverlening en ethiek wel samen kunnen gaan, het is slechts de vraag welk drama zich voltrekt als ze *niet* samengaan. Een kwestie van financiële volwassenheid. Natuurlijk is er sprake van een dilemma. Er mag/moet geld verdiend worden. En de cliënt heeft ook zijn belangen. Hoe kan de dienstverlener daar mee omgaan zonder in een onoverbrugbare spagaat terecht te komen? Dat kan alleen maar als geld, gedrag en gevoel op een harmonieuze manier op elkaar afgestemd worden.

BEGEERTE

Wat er gebeurt als geld, dienstverlening en ethiek niet samengaan vertelt het volgende verhaal. Een gebochelde man wordt door zijn dorpsgemeenschap uitgestoten. Hij gaat het bos in, komt bij een riviertje en komt in een grot waar een trol op hem wacht. De

trol vraagt hem wat hij van het leven verlangt. “Als je de linkerdeur binnengaat, vind je alle schatten van de aarde. Pak wat je pakken kunt.” Maar dat is niet wat de man verlangt. “Als je de rechterdeur neemt, staat er een gigantisch leger voor je klaar. Verover de wereld.” Ook dit verlangt de man niet. “Maar wat wil je nu echt?” En dan is antwoord: “Ik verlang ernaar als een geheel mens te leven.” De trol loopt naar hem toe en pakt de bochel van zijn rug. Teruggekomen in zijn dorp vertelt de man wat hem is overkomen. Eén van zijn dorpsgenoten hoort het verhaal aan. Hij wordt vervuld van begeerte. Hij sluipt het dorp uit op zoek naar het bos en de grot. Daar aangekomen staat de trol die hem uitnodigt te zeggen wat hij begeert. “Je zult het krijgen”. De man antwoordt: “Ik kom ophalen wat mijn gebochelde vriend hier vanochtend heeft achtergelaten.” En vervolgens kreeg hij zijn bochel.

VOLWASSENHEID

We kunnen onszelf en onze samenleving verlossen van de bochel die kredietcrisis heet als we weer in contact komen met onze werkelijke passies, dromen, wensen en verlangens. En ons bevrijden van de illusie dat het geld is dat bouwt en verwoest, beschermt en bedreigt. Het zijn onze dromen, wensen en verlangens die zowel onze samenleving, maar ook ons innerlijke leven vorm geven. Het is ons handelen en kijken dat beschermt, verwoest, bouwt en scheidt. De winst van de crisis is dat de financiële dienstverlening volwassen wordt. Alle gebakjes zijn geschikt voor consumptie, maar niet elk gebakje is bestemd voor jouw mond. Volwassen worden betekent niet alleen dat je je financiële kennis over de ander heen stort, maar dat je leert luisteren naar de vragen die er leven. Rudolf Steiner zei eens dat je nooit antwoord moet geven op een vraag die niet is gesteld. Behalve als je als autoverkoper weet dat de remmen van de auto niet werken. Er zijn vele mogelijkheden: je verkoopt de auto niet. Of je wijst de koper naar de dichtstbijzijnde bank om tegen hoge rente geld te lenen voor nieuwe remmen.

Ik nodig de ethische dienstverlener uit om te kijken welke mogelijkheid het best past. Een ding is duidelijk: wie de klant op weg laat gaan, verliest. En laat vooral je verantwoordelijkheid werken. Een beroemde evangelist vroeg een vijftienjarige jongen de weg naar de dichtstbijzijnde garage. De jongen wees de weg. Als dank stelde de evangelist de jongen voor om een dienst bij te wonen waarin hij de weg zou wijzen naar de hemel. Waarop de jongen antwoordde: “Als je de weg naar de garage niet kunt vinden, denk je dan dat je mij de weg naar de hemel kunt wijzen?” ■